АБДУЛЛА ШАИГИН АНАДАН ОЛМАСЫНЫН 90 ИЛЛИЈИ

ИЛЛӘР, НӘСИЛЛӘР, ӘСРЛӘР...

Опу илләр јаратды...
Ганлы-гадалы илләр...

Елләр үчүн азадлыг, сәадәт һәсрәти илә чошан одлу гәлбләри Сибирин бузлары арасында дондуран илләр...

Пушкинләри—лермонтовлары одлу гурушунлара гурбан едән, шевченколары, серетелиләри сүркүнләрдә чүрүдән, сабирләри, нәримаплары гара иртичанын ганлы пәнчәләри илә боғмаг истәјән о дәһшәтли илләр...

Ганлы мүбаризәләр, амансыз чарпышмаларла долу бу илләрдә халглар зинданы олан Чар Русијасынын һәр бучағындан учалан гәһрәманларын сәсләринә Азәрбајҹан үфүгләриндән гопан күр бир сәс дә гошулурду:

Дурма даһа, еј әдл, сәадәт булуду, јағ!
Еј илдырым, зәминлә курулда јенә һәр ан!
Еј күчлү күләк, сән дә гопар фыртына, туфан!

Бу көһнә чаһаны тәмәлиндән учур анчаг!

Бу сәс Одлар јурдунун мәрд огулларындан кәнч шаир—мүәллим Абдулла Шаигин сәси иди. Бу сәс халгларын әл бирлији, ел бирлији илә о «көһнә чаһанын тәмәлиндән учурулачағына» мөһкәм инанан вә инандыран бир сәс иди:

Инанын, достларым, мәнә инанын,
Бир заман мәһв олар бу истибдад,
Галар анчаг бу зүлмдән бир ад...

Лакин чар казакларынын јалын гылынчлары, сәрт гамчылары илә гара иртича бөјүк Октјабрын илк мәшгинә галиб кәлдији күнләрдә, һәр ишылтыны, һәр парылтыны гара бајгуш ганадлары илә өртүб, һәр һагг дејән ағызы јумруг, тәпик зәрбәләри илә сусдуран о ганлы илләрдә дә бу сәс сусмады, даһа инадла, даһа инамла сәсләнди:

Әлдә етмәк үчүн бөјүк әмәли,
Горхмајын, чүр'әт илә галхышыныз!
Фыртына, далғаларла чарпышыныз!
Ирәли, гәһрәманларым, ирәли!..

Бөјүк һәјати гүдрәтә малик габагчыл рус ингилаби поезијасынын:—Пушкинин «Сибирә мәктуб», Лермонтовун «Шаирин өлүмү», «Јелкән», «Булудлар» кими ән тә'сирли шe'рләри илә сәсләшән бу чошгун руһлу шe'рләр ингилабдан әввәлки поезијамызын гүрур вә ифтихарла јад едиләчәк мүбариз сәсидир:

Инанын, сиз дә мән кими инанын:
Јох олар гар-боран, күнәш дә доғар!
Јетишәр гырмызы, севимли баһар!..

Бәли, шаирин арзуладығы, даһа догрусу, «јетишмәсинә» өзүнүн дә вар күчү илә чан атдығы, гошулдуғу о «гырмызы, севимли баһар» нәһајәт јетишди. Шаир өзү дә ән гајғыкеш бир бағбан кими бу «гырмызы баһарда» гызыл күлләр, бу солмаз әбәди баһара лајиг јени-јени нәсилләр јаратды...

Нәсилләр!..

Өз олүмсүз әсәрләри илә,—ана дили кими саф-сәмими, ана нәфәси кими илыг, мунис, ана үрәји кими шәфгәтли-меһрибан әсәрләрилә о инди дә јени-јени нәсилләрә дил ачмағы, көз ачмағы, һәјаты, тәбиәти, мүһити, инсанлары көрмәји, танымағы, севмәји өјрәдир...

Елә сәнәткарлар вар ки, өз мәһарәтләри сајәсиндә, өз сәнәтләрини инсанлара севдирир, өјрәдир, өзләриндән сонра, мәсәлән, көзәл рәссамлар, һејкәлтәрашлар, шаирләр јетишдирирләр. Әлбәттә, бунлар һәр чүр һөрмәт вә гијмәтә лајиг бөјүк сәнәткарлардыр. Лакин Абдулла Шаиг нәсилләрә јалныз өз сәнәтини севдирмәклә галмајыб, өз мисилсиз, пак, тәмиз, фәдакар гәлби вә шәхси һәјат нүмунәси илә нәсилләрә һәјаты, һәгигәти, көзәллији, догрулугу, сәдагәти, сәмимијјәти севдирмишдир. Буна көрәдир ки, о, нәсилләрин гәлбиндә әсрләрлә,—әбәди јашајачагдыр...

М. РЗАГУЛУЗАДӘ

Һамымызын гәлбиндәдир

Шаиг мүәллими илк дәфә «Көч» вә «Дағлар султаны» әсәрләри илә танымышам. Бунлары бизә ана дили мүәллимимиз Шәфигә ханым Әфәндизадә өјрәтмишди. Өзүнү исә педагожи техникумун јухары синфиндә охујаркән көрүб таныдым. Һәфтәдә бир дәфә мәктәбимиздә новбәтчи оларды. Биз ону доғма ата кими севирдик; чәкинмәдән әтрафына топлашар вә марагландығымыз мәсәләләрә аид мүхтәлиф суаллар верәрдик. Шаиг мүәллим суалларымыза чаваб верәр, долашыг фикирләримизи ајдынлашдырарды. Дағылышыб кедәндән сонра исә о, әјләшдији јердә дәрин сүкута даларды. Сонралар мән онун «Сүкутумдан шикајәтчи бир гадына» адлы шe'рини охудум.

Бир нечә аја мәктәби битириб Азәрбајҹанын узаг кушәләринә мүәллим кетмәјә һазырлашырдыг. Чох шән, һәјәчанлы идик. Бизә елә кәлирди ки, һәјаты чох тез вә асанлыгла дәјишә биләчәјик. Бу һагдакы арзу вә хәјалларымызы Шаиг мүәллимә дә дајышырдыг. О да биздә руһ јүксәклији ојадыр, бизә доғручул, тәмиз вичданлы олмағы тапшырырды. Шаиг мүәллим дејәрди: арзуларыныз бөјүкдүр, анчаг һәлә һәјата гырмызы ејнәјин архасындан бахырсыныз. Һәјат сизин зәнн етдијиниз гәдәр асан дејил. Јоллар енишли, јохушлудур. Сиз чох чидди мүбаризә мејданына кирирсиниз. Әкәр сөзүнүзлә ишиниз арасында ајрылыг олмаса, һәр ишдә нүмунә көстәрә билсәниз мүвәффәгијјәт газанарсыныз. Инсана, хүсусән тәрбијәчијә бу сифәтләр чох лазымдыр. Инсан өзүнү севдирә билмәсә, халгын е'тимадыны газана билмәсә, чәтинликләрә нечә галиб кәлә биләр?

Шаиг мүәллим өзү пак, тәмиз вичданлы, садә, сәрвәтдән, шөһрәтдән јухарыда дуран, үрәји халг мәһәббәти илә долу инсан, мүәллим вә јазычы иди. Бунлары онун өз дили илә десәк даһа јахшы олар:

Дүнјада нә һәсәд билдим, нә дә кин,
Ипәкдән јумшагам, поладдан кәскин,
Ујмадым сәрвәтә, ада, шөһрәтә,
Ујмадым мә'насыз кефә, ишрәтә.
Елимин, өлкәмин доғма оғлујам,
Маскам да олмамыш, нәјәмсә бујам.
Сарсылмаз инамым вә ирадәм вар,
Бунлардыр јашадан мәни бәхтијар.

Абдулла Шаиг поезијасы охучуја илһам верир, ону тәбиәтин көзәлликләринә бағлајыр, онун поезијасы һәмишә баһар кими тәравәтлидир.

Некрасов, Туркеневин «Асја» повести һаггында демишдир: «Ондан кәнчлик әтри кәлир. О, поезијанын халис гызылыдыр». Бу сөзләри Шаиг мүәллимин шe'рләри һаггында да демәк олар.

Шаирин «Вәтәнә гајыдаркән» шe'рини мүхтәлиф заманларда тәкрар-тәкрар охумушам, сонралар буну тәләбәләримә әзбәрләтмишәм. Низаминин, Фүзулинин диванлары илә јанашы Шаигин лирик шe'рләри дә һәмишә ајрылмаз достум олмушдур. Онун поезијасындакы вәтәнә, инсана, һәјата вә тәбиәтә олан мәһәббәт истәр 25 иллик мүәллимлик һәјатымда, истәр өвладлыг борчуму, истәрсә дә аналыг вәзифәләрими јеринә јетирмәкдә мәним јахын көмәкчим олмушдур.

Һәр кәнчин, һәр гочанын өз кечмиши вардыр. Заман кечир, онлар бешикләринин јыргаландығы јердән, ана лајласынын сәсләндији ејвандан ајрылырлар. Вәтәнин ајры-ајры кушәләринә ишә, гуллуга, тәһсилә кедирләр, бә'зән дә узаг өлкәләрә дүшүрләр. Онларын һамысынын үрәјиндә вәтән һәсрәти јашајыр.

Көнлүм ачылды јенә көрдүм сәни,
Еј улу әчдадымызын мәдфәни!

Бу мисралар үрәкләрдә вәтәнә говушмағын севинчини ојадыр, доғма јурдун гаршысында гәлбимизи риггәтә кәтирир.

Шаиг һуманист шаирдир. О, вәтәни, инсаны, тәбиәти дәрин мәһәббәтлә севир. Онун үчүн вәтәнлә тәбиәт бирдир. Охучусуна һәр икисини ејни мәһәббәтлә севдирир. О, тәбиәтин көзәллијини дә вәтәндә көрүр. Охучу да вәтәни, инсаны, тәбиәти Шаиг мүәллим кими севир, онун кими дујур. Шаигин поезијасындакы вәтәнпәрвәрлик мәһдуд дејил, кениш бәшәри маһијјәт дашыјыр. Онун «Вәтән» шe'риндәки мә'на, «Баһар», «Ики гарангуш», «Әмәк пәриси», «Дағлар султаны» шe'рләриндәки көзәллик һамыја доғмадыр. «Көч» һекајәсиндәки Кәрим баба илә Ајрым гызынын парлаг сурәтләрини көрмәмәк, «Мәктуб јетишмәди» һекајәсиндәки фәһлә Гурбанын фачиәсини, «Интиһармы, јашамагмы?» һекајәсиндәки Асланла Аванесин достлуг, гардашлыг мүнасибәтләрини дујмамаг мүмкүндүрмү?!

Шаиг лирикасы чошгун һиссләр, дәрин фикирләр лирикасыдыр. Мән арзу едәрдим ки, кәнч шаирләримиз Шаиги чох охусунлар. Шаир 1905-чи илдә «Вәтән» шe'риндә јазырды:

Еј чешмимин өнүндә мүчәссәм вәтән, вәтән;
Гәлбим кими әләмләрә һәмдәм, вәтән, вәтән.
Фикрим сарајыны долашырсан заман, заман—
Ганлы кәфәнлә, дәрдлә һәмдәм вәтән, вәтән.

Шаирин индики азад вәтәнинин кечмиши белә иди. Мәкәр инди белә өлкәләр јохдурму? Америка империалистләринин әсарәтә мәһкум етмәк истәдикләри Вјетнам халгынын гана бојанмыш ...ин бу парчаны охујанда ... дүшмүрмү?

Ахшам, сәһәр о күл үзүнү иисладан нәдир?
Көз јашларымы? Јохса ...н, шәбнәм вәтән, вәтән.

Вәтән бу аловлу мисралар... дан, дәрдән ајрылыб ... бил ки, инсана чеврилмишдир.

...ч, ач о гәмли көксүнү еј мәһзәни—мәлал,
...ас бағрына бу Шаиги мөһкәм вәтән, вәтән.

Бәли, вәтән Шаиги көксүнә мөһкәм басмышдыр. Лакин јаралы көксүнә јох, кениш, азад, фәрәһли көксүнә.

Шаиг мүәллим өз мүгәддәс арзуларына говушан, истәдији азад, бәхтијар дүнјаны көрән хошбәхт шаирләрдәндир.

Көһнә чәмијјәтдә чобанлара ... чаг көзлә бахан анлагсыз адамлары «чобан» адландыранлара чаваб олараг Шаиг мүәллим чобаны тәбиәтин ән јахын досту, дағларын султаны адландырыр.

Сосиалист ингилабынын гәләбәсиндән сонра Абдулла Шаиг зәһмәткеш инсанларын һәјатындан, ингилаби мүбаризәләриндән, сосиалист гурулуғунда көстәрдикләри ... гәһрәманлыгларындан јазыр; зәһмәткеш инсанын азад, хошбәхт һәјаты ону үрәкдән севиндирир.

Совет гурулушунун гәләбәләри илә, халгынын азад һәјаты илә Шаиг мүәллим фәрәһләнир, колхоз јазыны тә'рифләјирди. Ону «хош кәлин колхоз јазы»—дејә гаршылајырды. Чүнки бу, азад әмәк јазыдыр. Шаир әзәмәтчиләри, вәтәнин кешијиндә дуран әскәрләри, пионерләри, дәниз кими далғаланан комсомол ордусуну, азад Азәрбајҹан гадынына алгышлајырды. Көһнәлији дағыдыб онун үстүндә гурулан бу јени һәјаты тәрәннүм едирди.

Шаиг тәкчә дәрс отағында ... бәдии әсәрләри илә дә мүәллим олмушдур. Көркәмли сәнәткар кәнчләри вәтәнә мәһәббәт, инсанпәрвәрлик, халглар достлугу идејалары илә тәрбијә едирди. Буна көрә дә халгыны дәрин мәһәббәтлә севән Шаиг мүәллим һамымызын гәлбиндәдир.

Јагут ДИЛБАЗИ

АБДУЛЛА ШАИГ вә КҮРҸҮСТАН

Абдулла Шаиг Тифлисдә доғулмуш, 1894-чү илә гәдәр орада јашамыш, илк тәһсилини доғулдуғу шәһәрдә алмышдыр. Әслән Күрҹүстанын Марнеули шәһәриндән олан (сабиг Сарван кәнди) атасы Ахунд Мустафа Тифлисдә мүәллимлик етмишдир.

Чохшахәли вә чохжанрлы јарадычылыға малик олан әдиб, ушаглыг хатирәләри әсасында Тифлиси, Күрҹүстаны, онун зәнкин тәбиәтини, халгыны тәрәннүм вә тәсвир едән әсәрләр јазмышдыр. Көркәмли Азәрбајҹан әдиби илә күрҹү јазычысы И. Евдошвили арасындакы јарадычылыг әлагәси диггәтәлајигдир.

А. Шаиг 1908-чи илдә «Мәктуб јетишмәди» адлы мәшһур һекајәсини јазмышдыр. Әдибин бу әсәриндәки мотив вә һадисәләр И. Евдошвилинин «Фантан» адлы һекајәси илә сәсләшир. Күрҹү әдиби 1896-чы илдән 1899-чу илә гәдәр Бакыда нефт мә'дәнләриндә ишләмишдир. Бурада јашадығы илләр Евдошвилинин дүнјакөрүшүнә чидди тә'сир көстәрмиш, о, фәһлә һәјаты вә һәрәкаты илә таныш олмушдур.

Бакы нефт фәһләләринин һәјатындан көтүрүлмүш «Фантан» һекајәсинин мәзмуну беләдир: Абдулла пул газанмаг үчүн доғма кәндиндән чыхыб Бакыја кәлир. Бурада нефт мә'дәнләриндән бириндә ишә кирир. Ағыр истисмар бојундуруғу алтында әзилән фәһләләрдән бири олур. Будур, онун ишләдији буруг фантан вурмалыдыр. Абдулла новбәдә дуруб. О, буруғун фантан вурмасыны сәбирсизликлә көзләјир. Ахшам дүшүр. Буруғун јанында отуран Абдулла хәјала далыр: о, буруг фантан вурандан сонра, чохлу пул әлдә едәчәк вә доғма кәндә, анасынын, нишанлысы Лејланын јанына гајыдачагдыр... Бирдән машын дајаныр. О, тез вышкаја чыхыр. Бу заман нефт фантан вурур, даш-торпағы һаваја совурур. Абдулла гәза вахты өлүр, арзулары да өзү кими торпаға көмүлүр.

Бу мөвзу вә һадисә јахынлығы көстәрир ки, һәр ики јазычы ејни ичтимаи һәјати һадисәјә ејни мүнасибәт бәсләмиш, ејни мөвгедән јанашмышдыр. Мәсәлә, кимин әввәл, кимин сонра, јахуд кимин-кимдән тә'сирләнмәсиндә дејил. Јәгин ки, һәр ики јазычы бирбириндән хәбәрсиз ејни мөвзуну ишләмишләр. Анчаг мәсәлә бундадыр ки, азәрбајҹанлы јазычы илә күрҹү јазычысынын әдәби мөвгеји, һәјата мүнасибәти чох јахын иди вә бу да әдәби јахынлыға кәтириб чыхармышдыр.

Көркәмли сәнәткарын илк һекајәләриндә Күрҹүстан вә Тифлис һәјаты кениш јер тутур. «Көч», «Дашгын», «Интиһармы, јашамагмы?», «Кәпәнәк» һекајәләриндә тәсвир олунан һадисәләр Күрҹүстанда чәрәјан едир.

Абдулла Шаиг.
Шәкил 1909-чу илдә чәкилмишдир.

«Интиһармы, јашамагмы?» (1910) һекајәсиндәки һадисәләр Тифлисә бағлыдыр. Күр чајынын үстүндәки нәһәнк бир көрпү гурулан заман Аслан адлы бир азәрбајҹанлынын Аванес адлы бир ермәнини хилас етмәсиндән, онларын достлуғундан, аиләви јахынлығындан сөһбәт кедир. Бу һадисәләр Тифлис мүһити илә, тәбиәти илә әлагәдә тәсвир олунур.

«Көч» (1908), «Дурсун» (1911) һекајәләри вә «Ики фамилијанын мәһви» поемасы исә Тифлис вә Борчалы азәрбајҹанлыларынын һәјатына, адәтләринә, күзәранларына һәср едилмишдир.

«Көч». Азәрбајҹан нәсринин ән көзәл нүмунәләриндән бiридир. Мөвзусу Тифлис јајлагларынын һәјатындан алынмыш бу һекајә ајры-ајры хатирәләр вә һадисәләр әсасында гурулса да, нағыл олунан лөвһәләр чох ширин, тәбии шәкилдә охучуја чатдырылыр, әсәри охудугча Күрҹүстан тәбиәтинин зәнкинлијини дујурсан. Әдиб Тифлисдән Борчалы дағларына гәдәр узанан јоллары, Ағбулаг дағларынын тәбии зәнкинликләрини тәсвир едир, бурада Кәрим баба, Ајрым гызы кими саф, тәмиз мә'нәвијјатлы инсанлары чанландырыр, көч һәјатынын идиллик мәнзәрәсини јарадыр.

«Дурсун» һекајәсиндәки әһвалатлар да Борчалыда баш верир. Әсәрин гәһрәманы Борчалы гәзасынын сакини Дурсундур. О, бүтүн тәсәррүфат әлагәсини Тифлислә бағлајыр. Бу шәһәрдә әлдә етдији газанч ону јашадыр. Лакин әлавә газанч Дурсунун мә'нәвијјатында кизли галмыш ентипасларыны ојанмасына сәбәб олур, бөјүк аилә саһиби ола-ола кичик јашлы бир гызла евләнмәји гәрара алыр, гызы гачырыр, әдн бир тәсадүф нәтичәсиндә Тифлисдә һәбс едилир.

«Дурсун» феодал-патриархал кәнд һәјатыны әсасән аилә-мәишәт планында көстәрән, көһнә адәт-ән'әнәләри тәнгид едән реалист әсәрдир.

Мирзә Ибраһимов Абдулла Шаигин әсәрләринә јаздығы мүгәддимәдә әдибин һекајәләрини, о чүмләдән «Көч» әсәрини гијмәтләндирәрәк јазыр: «Бурада үслуб даһа инчә, рәнкләр даһа ишыглы вә парлагдыр... Әсәрин бүтүн јазылышында, бүтүн пафосунда вәтәнә вурғунлуг, онун халгына сонсуз мәһәббәт һисс олунур. Јазычынын гәлбинин дәринликләриндән кәлән бу дуғулар бәдии дилин долғун, образлары вә тәшбиһләрин чанлы олмасына көмәк едир».

1929-чу илдә өз «икинчи вәтәни»нә кәлмәси мүнасибәтилә Шаигин јаздығы «Шө'лә» шe'ри «Ингилаб вә мәдәнијјәт» журналында чап едилмишдир. Бу шe'рдә сосиализм идејаларынын тәнтәнәси, халглар достлугу тәрәннүм едилир. Шаир јенидән Күрҹүстана говушмасындан севинир.

1953—1954-чү илләрдә гочаман јазычы Азәрбајҹанда чох јајылмыш «Хатирәләрим» әсәрини јарадыр. Јары бәдии, јары хатирә формасында јаздығы бу әсәрдә о, шаһиди олдуғу һадисәләрдән, танындығы адамлардан, әдәби сималарын һәјатындан, фәалијјәтиндән бәһс едир. Хатирәләрин биринчи фәсли «Тифлис» адланыр. Јазычы бу фәсилдә ушаглыг илләринин чанлы хатирәләрини верә билмишдир.

«Тифлис» фәсли шәһәрин тәсвири илә башланыр. Ајдын һисс олунур ки, бу тәсвир Тифлиси дујан, ону билән, она мәһәббәт бәсләјән бир јазычынын гәләминин мәһсулудур.

Сонра мүәллиф Тифлисин кечмишинә нәзәр салыр, онун күрҹү, Азәрбајҹан вә ермәни халгларынын мәдәни инкишафындакы ролундан данышыр. Әдибин ата вә анасынын Тифлисдә, Борчалыда олан гоһумлары онларын аиләсини Күрҹүстан илә чох мөһкәм бағламышды. Буна көрә дә һәмин фәсилдә верилән «Илк гәдәм», «Мөвһумат», «Гоншуларымыз», «Мәһәррәмлик бусаты», «Дашгын», «Килас тәпәнин ағибәти» кими бәһсләр Тифлисин ингилабағәдәрки һәјаты һаггында чох реал, чанлы тәсәввүр ојадыр. Доғрудур, һәмин тәсвирләрин бөјүк һиссәси Тифлисин «Шејтан базар» мәһәлләси илә, јә'ни азәрбајҹанлыларын јашадыглары јерләрлә бағлыдыр. Лакин бу һадисәләр азәрбајҹанлыларын һәјаты илә бағлы олса да Тифлисин үмуми мәдәни һәјатындан ајры дејилди вә шәһәр һаггында бүтөв тәсәввүр ојадырды.

Бүтүн бунлар ајдын көстәрир ки, Абдулла Шаиг өзүнүн «икинчи вәтәни» һесаб етдији Күрҹүстана да јарадычылығында хүсуси јер ајырмыш, әдәби фәалијјәти боју вахташыры бу мөвзуја мүрачиәт етмишдир.

Лејла ЕРАДЗЕ

ҸӘМИЈЈӘТ ҮЧҮН ЧАЛЫШАН ИНСАН

Азәрбајҹан дилиндә орта тәһсил системи бүнөврәсинин јарадылмасы вә ана дилиндә илк мәктәбин тәшкил едилмәси Абдулла Шаигин ады илә сых бағлыдыр. Маариф вә мәдәнијјәтимизин инкишафы тарихиндә көркәмли јер тутан Абдулла Шаигин адыны дашыјан нүмунә мәктәбиндә мән дә охумушам. Бу мәктәби гуртаранлары республиканын али мәктәбләринә имтаһансыз гәбул едирдиләр.

Абдулла Шаиги мән илк дәфә 1919-чу илдә Бакынын I реалны мәктәбинә дахил олдуғум заман көрмүшәм. О вахта гәдәр рус дилиндә, башга мәктәбдә охујурдум. Мәним ана дилиндә охумаг арзусунда олдуғуму ешитдикдә, Шаиг гајғыкеш ата кими деди:—оғлум, чох јахшыдыр ки, сән тәһсил алмаг истәјирсән, лакин арзу һәлә кифајәт дејил. Јахшы охуја билмәк үчүн чох чалышмалысан.

Беләликлә, Бакы I реалны мәктәбинә дахил олдум. О вахт реалны мәктәбиндә тәхминән 50-јә гәдәр синиф варды. Бунлардан јалныз охудуғумуз үчүнчү синифдә бүтүн дәрсләр Азәрбајҹан дилиндә кечирилирди. Бу синфин рәһбәри—мүрәббиси дә Абдулла Шаиг иди. Һәмин синфин шакирдләри арасында сонрадан әдәбијјатшүнас вә тәнгидчи кими шөһрәт газанмыш мәрһум Атабаба Мусаханлы вә өлкәмизин көркәмли чәррәһы мәрһум Фуад Әфәндијев дә варды. Азәрбајҹан ССР халг артисти Әфрасијаб Бәдәлбәјли, академик Сәфтәр Гулијев, Азәрбајҹан ССР Али Совети Рәјасәт Һеј'әтинин сәдр мүавини Сүлејман Вәзиров да Абдулла Шаигин рәһбәрлик етдији һәмин синифдә охумушлар.

Нүмунә мәктәбиндә әдәбијјат мүәллимимиз вә синиф рәһбәримиз јенә дә Абдулла Шаиг иди. Биз ондан 1924-чү илдә, орта мәктәби гуртардыгдан сонра ајрылдыг.

Јахшы јадымдадыр ки, бурахылыш мүнасибәтилә мәкт... тәшкил етдији кечәјә Бакынын габагчыл зијалылар... топлашмышды. Бир нечә күнлүјә Москвадан Бакыја ... мыш Нәриман Нәриманов да һәмин јығынчаға ... лунмушду. О, чыхыш едиб бизә чох мә'налы нәсиһәт... әди вә чәкдији бөјүк зәһмәт үчүн Абдулла Шаигә тәшәккүрүнү билдирди.

Абдулла Шаиглә илк көрүшдән, онун садә инсан, гајғыкеш мүәллим олдуғуну дујмаг мүмкүнди. Узун илләр онун тәләбәси олдуғумуз заман биз буну һәмишә һисс етмишик. Бу күн, јарым әср кечдикдән сонра да, Абдулла Шаиги танијыб-биләнләр, о чүмләдән биз—онун тәләбәләри—бу бөјүк маариф хадимини әсил инсан кими нәчиб, саф, садәдил вә чазибәдар бир шәхс кими көзүмүзүн гаршысында чанландырырыг.

Мүбалиғәсиз дејә биләрәм ки, Абдулла Шаиги һамы илк көрүшдән севир, она инанмыр, дәрин һөрмәт бәсләјирди; һамы өзүнү она охшатмаг истәјирди. Тәләбәләри онун тапшырыг вә мәсләһәтләрини мәмнунијјәтлә ичра етмәји өзләринә шәрәфли вәзифә сајырдылар.

Шаиг бөјүк мүәллим, маһир педагог иди. Шакирдләр онун вердији дәрсләрә бөјүк һәвәслә, шөвглә һазырлашырдылар. Данышыг тәрзи чох садә, дәрсләри мәзмунча зәнкин иди. Һаггында данышдығы шаир вә ја јазычыја ушагларда мәһәббәт һисси ојадарды. Бунун нәтичәсиндә ушаглар, јазычынын лајагәтини баша дүшүр, әсәрләрини һәвәслә өјрәнирдиләр. Синфимиздә синәси шe'рлә долу олмајан тәләбә јох иди. Бөјүк Сабирдән вә һуманист түрк шаири Тофиг Фикрәтдән Абдулла Шаиг һәрарәтлә данышарды. Биз јунан философларынын һаггында илк мә'луматы онун дилиндән ешитмишик. Һәртәрәфли билијә малик Шаиг әдәбијјат, инчәсәнәт, фәлсәфә саһәсиндә бизим енсиклопедијамыз иди.

Халгымыза, Вәтәнимизә сәмими мәһәббәт һиссини бизә илк дәфә ашылајан Шаиг мүәллим олмушдур. О, инсанын хошбәхтлијини чәмијјәт үчүн чалышмагда көрүрдү. Бу чәһәтдән тәләбәләриндән биринин хатирә албомуна 1924-чү илдә јаздығы автограф сәчијјәвидир: «Өзүнү јашатмаг үчүн чалышанлар ән ади инсанлардыр ки, ән кичик арзулар далынча кетдикләриндән, һәгиги бәхтијарлыға чатмазлар.

Јүксәлмәк, һәгиги бәхтијарлыға чатмаг истәјирсәнсә, өзүнү дејил, башгаларыны јашатмаға чалыш. Зира ки, һәгиги бәхтијарлар чәмијјәт үчүн чалышанлардыр».

Абдулла Шаигин бу сөзләри онун өзүнә дә аиддир. Бу сөзләр онун бөјүк инсан—һуманист олдуғуну чох көзәл көстәрир.

Азад ӘФӘНДИЗАДӘ,
академик.